

22.11.2024

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Viite: VN/17928/2024

MIELI ry:n lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Esityksen tausta ja tavoitteet

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta esityksen pääasialliset sisällöt liittyvät puhelimien käyttöön, aluehallintovirastojen oikeuteen aloittaa koulun tutkinta oma-aloitteisesti sekä liikunnallisen elämäntavan lisääminen osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025. Opetuksen tavoitteita koskeva muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.

Yhteenveto

- MIELI ry ei pidä esitettyjä mobiililaitteiden lakimuutoksia perusopetuslakiin välttämättöminä ja näkee esityksessä myös mahdollisia riskejä. MIELI ry tulkitsee, että laki jo nykyisellään mahdollistaa varsin hyvin mobiililaitteiden rajoittamisen oppitunneilla, eikä lakiesitys toisi juuri uusia työkaluja asiaan puuttumiseksi. Järjestyssääntöjen osalta esityksessä olisi tärkeä määrittellä puhelinten ja mobiililaitteiden osalta tarkasti mikä on lain puitteissa mahdollista ja mikä taas ei.
- MIELI ry näkee digitaalisten taitojen ja digihyvinvoinnin lisäämisen keskeisenä perusopetuksessa. On tärkeää, että oppilaat oppivat toimimaan turvallisesti ja hyvinvointia tukien myös digiympäristössä sekä oppivat taidot digilaitteiden hyvinvointia tukevaan käyttöön.
- MIELI ry muistuttaa, että lasten ja nuorten kuuleminen kuuluu hyvään ja oikeudenmukaiseen lainvalmisteluun. Miten lasten ja nuorten näkemysten huomioiminen onnistuu, kun lain sisältö on päätetty ennen kuulemista?
- Vaikka liikunnallisen elämäntavan edistäminen on tärkeää, niin MIELI ry näkee keskeisimpänä lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisen.

22.11.2024

MIELI ry:n havainnot esityksestä

Onko teillä lausuttavaa esityksen 29 pykälään koskien puhelimia ja muita mobiililaitteita?

Esityksen mukaan laissa määriteltäisiin puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytön osalta, että puhelimen käyttö oppituntin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana.

Esityksen mukaan kouluilla on nykyisen lainsäädännön perusteella mahdollisuus järjestyssäännöissään kieltää puhelimen käyttö oppituntien aikana. Järjestyssäännöissä voidaan puuttua myös välitunnilla tapahtuvaan kännyköiden häiritsevään käyttöön. Esityksen mukaan välituntien aikana kännykän käyttöä ei kuitenkaan voida kokonaan kieltää, sillä asiassa tulee punnita myös muita oppilaille kuuluvia perusoikeuksia.

Esityksessä todetaan, että järjestyssäännöt ovat koulu- sekä kuntakohtaisia, eikä voimassa olevassa perusopetuslaissa ole säännelty järjestyssääntöjen sisällöstä. Järjestyssääntöjen valmisteluun osallistuvat koulun henkilökunnan lisäksi oppilaat ja huoltajat. Sivistysvaliokunta on pitänyt tärkeänä tasa-arvoisen kohtelun ja oikeusturvan kannalta, että kouluissa olisi mahdollisimman yhteneväiset ohjeet ja käytännöt.

Hallituksen esityksessä todetaan, että sisäiset määräykset eivät voi poiketa tai ne eivät saa olla ristiriidassa perustuslaissa säädetyistä perusoikeuksista tai muista lainsäädännön alaan kuuluvista asioista. Lisäksi asianmukaisen käytöksen kriteereistä päätettäessä on huomioitava kunkin ikäkauden tyypilliset käyttäytymistavat ja haasteet.

Hallitus esittää, että puhelimen käyttö oppituntin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. MIELI ry näkee esityksen haastavana ja pohtii, että saadaanko sillä tosiallista muutosta aikaiseksi. Laki kieltäisi mobiililaitteiden käytön muuten kuin erikseen opettajan tai rehtorin luvan saamisella. Oppituntien osalta esityksen mukaan ei ole mahdollista käyttää esim. ns. kännykkäparkkia oikeudellisista syistä. Käytännössä opettaja voi määrätä pitämään kännykän esim. repussa tai taskussa. Laki mahdollistaa jo nykyisellään opetusta häiritsevien esineiden ja tavaroiden kieltämisen ja pois ottamisen.

MIELI ry pyytää tarkentamaan kirjauksia mobiililaitteiden kieltämisestä oppitunneilla, mikäli laki toteutetaan. Lakiin tulisi saada selkeät ohjeet siitä, milloin mobiililaitteen käyttö on osa opetusta ja milloin ei, miten turvataan terveydellisiin tai vammaisuuteen liittyvien laitteiden ja apuvälineiden käyttö sekä miten tässä käytännössä turvataan terveystietojen yksityisyys ja salassapitovelvollisuus. Jos oppitunnilla ilmenee tarve olla yhteydessä huoltajaan, niin myös tämä tulee turvata salassapitovelvollisuus huomioiden, jolloin yhteydenotto ei voi tapahtua opettajan kautta.

MIELI ry pyytää lainvalmistelijoita harkitsemaan mobiililaitteiden kiellon hyötyjä ja haittoja tarkemmin kokonaisuutena. Tuoko lakiesitys enemmän hyötyä nykytilanteeseen vain lisääkö se mahdollisia haittoja? **MIELI ry tulkitsee, että laki jo nykyisellään mahdollistaa varsin hyvin mobiililaitteiden rajoittamisen oppitunneilla, eikä lakiesitys toisi juuri uusia työkaluja asiaan puuttumiseksi.** Sen sijaan on mahdollista, että lakimuutos hankaloittaa tiettyjen ryhmien, kuten terveyden tai kielitaidon tukena laitteita käyttävien oppilaiden tilannetta. MIELI ry myös

22.11.2024

muistuttaa, että terveyteen liittyvien välineiden käyttö ei voi olla opettajan tai rehtorin päätöksen varassa, vaan aina terveydenhuollon vastuulla.

Hallituksen esityksen mukaan koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana. Esityksessä todetaan, että lain puitteissa ei ole mahdollista toteuttaa mobiililaitteiden täyskieltoa koko koulupäivän ajaksi eikä myöskään ns. puhelinparkkia. Järjestyssääntöjen osalta puhutaan kuitenkin esim. laitteiden poisottamisesta. **Esityksessä olisi tärkeä olla selkeät määritelmät siitä, mikä on lain puitteissa mahdollista ja mikä taas ei. Jokainen koulutuksen järjestäjä päättää itse järjestyssäännöistään, joten lain mukaisten keinojen on oltava selvät kännyköiden ja mobiililaitteiden osalta.** Muuten on vaarana, että järjestyssäännössä rikotaan lasten ja nuorten oikeuksia. Nykyinen esitys on liian epäselvä tältä osin.

Onko teillä muita huomioita puhelimia ja muita mobiililaitteita koskeviin ehdotuksiin?

MIELI ry ei näe esitettyjä mobiililaitteiden lakimuutoksia perusopetuslakiin välttämättöminä ja näkee esityksessä myös mahdollisia riskejä. MIELI ry näkee digitaalisten taitojen ja digihyvinvoinnin lisäämisen keskeisenä. Kännykät ja mobiililaitteet haastavat monella tapaa, mutta ovat myös osa nykyistä ja tulevaa elämää. Digitaalisuuden voi nähdä yhdeksi lasten ja nuorten kasvuympäristöksi, johon liittyviä taitoja ja käytöstä tulee opetella samoin kuin muissakin ympäristöissä. MIELI ry näkee, että kaikkein keskeisintä lasten ja nuorten hyvinvoinnille ja mielenterveydelle on oppia toimimaan vastuullisesti myös digiympäristössä sekä oppia taidot digilaitteiden turvalliseen ja hyvinvointia tukevaan käyttöön.

Moniulotteiseen asiaan ei ole yhtä helppoa ratkaisua, kuten kännykän tai mobiililaitteiden ottaminen pois tai kieltäminen. MIELI ry näkee, että mielenterveyden kannalta on olennaista myös yksilön oma kokemus, toimijuus ja osallisuus. Ei ole itsestään selvää, että lasten ja nuorten hyvinvointi ja kouluinto lisääntyvät kieltämällä tai rajoittamalla mobiililaitteiden käyttöä koulussa. Sen sijaan koulun aikuisten ja oppijoiden sekä kotien kanssa tehtävä yhteistyö kännyköiden ja mobiililaitteiden hyvinvointia tukevassa käyttämisessä ja esimerkiksi hyvinvointia tukevan koulujen toimintakulttuurin kehittämisessä voi olla tuloksellisempaa ja tuottaa kestävämpää digitaalista hyvinvointia.

MIELI ry näkee, että oppilaat hyödyntävät mobiililaitteita oppimiseen liittyen muutenkin kuin oppitunneilla. Esimerkiksi lukujärjestykset ja opetusluokat löytyvät sekä viestintä tapahtuu digitaalisesti, kuten Wilma-järjestelmällä. Mikäli mobiililaitteiden käyttöä halutaan rajoittaa runsaasti, niin on pohdittava varsin monia asioita ja näkökulmia todellisten oppimis- ja hyvinvointivaikutusten osalta. Tulee myös muistaa, että ratkaisuissa on huomioitava eri-ikäiset oppilaat. Peruskoulua aloittavalle ja peruskoulua päättävälle oppilaalla tuskin sopivat samat ohjeistukset ja käytännöt.

MIELI ry muistuttaa, että lasten ja nuorten kuuleminen kuuluu hyvään ja oikeudenmukaiseen lainvalmisteluun. Esityksen mukaan lasten ja nuorten mielipiteitä puhelimen ja muun mobiililaitteen käytöstä tullaan kuulemaan myöhemmin. Näin ollen esityksen lausumisessa ei ole mahdollista huomioida lasten ja nuorten näkemyksiä, vaikka esitys vaikuttaa suoraan heidän elämäänsä ja hyvinvointiinsa. MIELI ry on pettynyt lainvalmisteluun lasten ja nuorten kuulemisen ja mielipiteiden huomioimisen osalta. Miten tämä onnistuu, kun lain sisältö on jo päätetty ennen kuulemistä?

22.11.2024

Onko teillä lausuttavaa esityksen 2 pykälään koskien liikunnallisen elämäntavan lisäämistä esi- ja perusopetuksen tavoitteisiin?

Hallitus esittää liikunnallisen elämäntavan edistämisen lisäämistä perusopetuslakiin. MIELI ry kannattaa liikunnallisen elämäntavan edistämistä perusopetuksessa ja kouluissa. Liikkuminen ja liikunta voivat tukea ja vahvistaa myös mielenterveyttä.

Hallitus esittää liikunnallisen elämäntavan lisäämisen kohtaan: ”Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa, oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Esi- ja perusopetuksen tulee lisäksi edistää liikunnallista elämäntapaa.”

MIELI ry näkee, että lisäys ehdotettuun kohtaan ei vaikuta parhaalta, kun kyseessä on niin eri tason asia. MIELI ry tukee Opetushallituksen lausunnossaan tekemää esitystä kirjauksen siirtämisen paikaksi.

Onko teillä muita huomioita liikunnallista elämäntapaa koskevaan ehdotukseen?

MIELI ry:n näkee, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin osalta tärkeintä olisi huomioida kokonaisvaltainen hyvinvointi. Liikunta on tärkeää, mutta niin on myös esimerkiksi mielenterveyden ja terveellisen ravitsemuksen edistäminen. Liikunnallisen elämäntavan sijasta tulisi harkita kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisestä ja sen kirjaamista esitykseen.

Liikunnallisessa toiminnassa on olennaista, että liikkuminen on oppilaalle mielekästä ja turvallista. Koronapandemia syvensi nuorten mielenterveyskriisiä ja tällä hetkellä kouluissa moni kokee esim. sosiaalista ahdistusta tai masennusoireita. Jaksamisen ja mielenterveyden haasteet tulee huomioida myös fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta. Mikäli liikunta pahentaa oireilua tai psyykkistä kuormitusta, niin asia tulee ottaa huomioon.

Erityistä huomiota liikunnallisen elämäntavan edistämässä tulee kiinnittää yhdenvertaisuuteen (esim. neuropsykiatriset haasteet ja eri vamma ryhmät) sekä oppilaiden osallisuuteen. Joskus oppilaan hyvinvointi voi myös edellyttää liikunnan rajoittamista, esim. tietyissä syömishäiriöissä.

MIELI Suomen Mielenterveys ry

Sari Aalto-Matturi
Toiminnanjohtaja
sari.aalto-matturi@mieli.fi